

Stanovisko Ministerstva práce a sociálních věcí

ve věci oprávnění subjektů provádějících zprostředkování náhradní rodinné péče a osob pověřených k výkonu sociálně-právní ochrany dětí zveřejňovat osobní údaje dětí

Česká republika se na ústavní, mezinárodní a unijní úrovni zavázala respektovat a chránit soukromý a rodinný život před jakýmkoli neoprávněnými zásahy. V případě dětí by důsledné dodržování těchto zásad mělo být ještě důraznější. Dítě má stejně jako každá jiná lidská bytost právo na soukromí. Úmluva OSN o právech dítěte stanoví, že **žádné dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do jeho soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence, ani nezákonným útokům na jeho čest a pověst.** Toto právo musí respektovat všichni, právní zástupci dítěte, ale i orgány státu. Je stále nutno mít na paměti, že právo na ochranu soukromí náleží dítěti, nikoli jeho právním zástupcům.

Pokud jde o ochranu soukromí dítěte v souvislosti se zprostředkováním náhradní rodinné péče, je třeba klást důraz na ochranu osobních údajů dítěte, pro které je zajišťována náhradní rodinná péče, a zvláště na ochranu citlivých osobních údajů (zejména údaje o zdravotním stavu, národnostním nebo etnickém původu dítěte). Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále také „zákon č. 101/2000 Sb.“) dále výslovně připouští, že je možné i bez souhlasu subjektu údajů zpracovávat **citlivé osobní údaje**, pokud se jedná o údaje nezbytné k výkonu sociálně-právní ochrany dětí (viz § 9 písm. f) zákona č. 101/2000 Sb.). Zpracováním osobních údajů se přitom rozumí zejména jejich shromažďování, uchovávání, ukládání na nosiče informací, zpřístupňování, úprava nebo pozměňování, vyhledávání, používání, předávání, šíření a zveřejňování. **Pro jakékoliv zpracování osobních údajů v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, ať už je prováděno orgány sociálně-právní ochrany dětí nebo fyzickými a právníckými osobami pověřenými k výkonu sociálně-právní ochrany dětí, platí jako základní kritérium zvláštním zákonem vymezený účel a tomu odpovídající přiměřené prostředky pro zpracování osobních údajů včetně citlivých. Požadavek na přiměřenost zpracování osobních údajů znamená, že osobní údaje je možné zpracovávat pouze v rozsahu nezbytném ke splnění účelu, pro který byly osobní údaje shromážděny a dále**

zpracovávány (§ 5 odst. 1 písm. d) a f) zákona č. 101/2000 Sb.), a v rozsahu nezbytném k výkonu činností a k plnění úkolů orgánů sociálně-právní ochrany dětí a pověřených osob v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Osoby pověřené k výkonu sociálně-právní ochrany dětí mohou zpracovávat osobní údaje dítěte nebo jiných osob pouze v rozsahu nezbytném pro výkon činností, ke kterým jim bylo vydáno pověření podle § 48 zákona o sociálně-právní ochraně dětí a pouze zákonnými prostředky. Při určení rozsahu, v jakém se mohou pověřené osoby podílet na procesu zprostředkování náhradní rodinné péče, je třeba vycházet ze zákonné definice zprostředkování náhradní rodinné péče vymezené v ustanovení § 19a odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Pojem zprostředkování náhradní rodinné péče zahrnuje čtyři druhy činností:

- a) vyhledávání dětí vhodných k osvojení nebo svěřením do pěstounské péče,
- b) vyhledávání vhodných osob - žadatelů o osvojení či pěstounskou péči,
- c) zajišťování odborné přípravy fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny a
- d) výběr určitého osvojitele nebo pěstouna pro konkrétní dítě a zajištění osobního seznámení dítěte s vybraným osvojitelem nebo pěstounem.

Činnosti spadající do rámce zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, které jsou uvedeny v ustanovení § 19a odst. 1 písm. a) až c) zákona č. 359/1999 Sb. (tj. vyhledávání dětí, vyhledávání osvojitelů a pěstounů a jejich odborná příprava k přijetí dítěte do rodiny), mohou provádět nejen příslušné orgány sociálně-právní ochrany dětí, ale rovněž fyzické a právnické osoby, které byly krajským úřadem pověřeny k výkonu sociálně-právní ochrany dětí v souladu s § 48 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. **Pro činnost uvedenou v ustanovení § 19a odst. 1 písm. d) zákona č. 359/1999 Sb., tj. pro výběr určité fyzické osoby jako vhodného osvojitele či pěstouna konkrétního dítěte a zajištění osobního seznámení dítěte s touto osobou, však platí zákaz pro všechny ostatní osoby a subjekty než jsou příslušné orgány sociálně-právní ochrany dětí, které jediné mohou tuto činnost vykonávat.** Tento zákaz je zcela jednoznačně vyjádřen v § 19a odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí a jeho porušení může být sankcionováno uložením pokuty až do výše 200 000 Kč za přestupek spáchaný fyzickou osobou

nebo za jiný správní delikt spáchaný právnickou osobou (viz § 59 odst. 1 písm. c) a § 59f odst. 2 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb.) **Tímto způsobem je vyjádřena nepřenosná odpovědnost státu za zajištění zprostředkování náhradní rodinné péče**, neboť na základě čl. 20 Úmluvy o právech dítěte odpovídá stát za to, aby byla zabezpečena odpovídající náhradní péče pro každé dítě, které je trvale nebo dočasně zbaveno svého rodinného prostředí nebo které nemohlo být ve svém vlastním zájmu v tomto prostředí ponecháno.

Nestátní subjekty tudíž mohou zcela legálně vyhledávat vhodné osvojitele a pěstouny a vyhledávat rovněž děti, pro které je třeba zajistit náhradní rodinnou péči, pokud k těmto činnostem obdržely pověření v souladu s § 48 zákona č. 359/1999 Sb. a pouze v rozsahu stanoveném v tomto pověření. Stejně tak se pověřené nestátní subjekty mohou podílet na zprostředkování náhradní rodinné péče tím, že dávají krajským úřadům a MPSV podněty ke zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče ve vztahu k dětem, které jsou v evidenci těchto úřadů, pokud pověřený nestátní subjekt při své činnosti vyhledá žadatele, kteří by podle jeho názoru mohli být vhodnými osvojiteli nebo pěstouny pro dítě z evidence krajského úřadu nebo MPSV. Konečné posouzení a rozhodnutí o tom, zda tito žadatelé budou vybráni jako vhodní osvojitelé nebo pěstouni určitého dítěte, však náleží výhradně příslušným orgánům sociálně-právní ochrany dětí.

Při posuzování přípustnosti zveřejňování osobních údajů na internetu (tedy zpřístupňování těchto údajů neomezenému počtu osob) jako jedné z forem zpracování osobních údajů je třeba vycházet ze skutečnosti, že **šíření osobních údajů na internetu, v tiskovinách a v jiných médiích může mít nezvratný a stigmatizující dopad do soukromí každého jedince. V případě zpřístupňování osobních údajů dětí, které samy nemohou rozsah a způsob zpracovávání svých osobních údajů nijak ovlivnit a docenit, a to nejen s ohledem na své postavení, ale zejména s ohledem na své rozumové a volní schopnosti, je tak zcela nevhodným prostředkem pro dosažení účelu zprostředkování náhradní rodinné péče.**

Fotografie dítěte je nosičem osobního údaje, který vede nebo může vést k určité či určitelné osobě. Přitom postačí, pokud dojde ke ztotožnění určité osoby jen v rámci užšího okruhu osob, jako jsou spolužáci, kamarádi, učitelé nebo vychovatelé. Zveřejnění údajů a fotografií na internetu či v jiných médiích lze podle platné právní úpravy podložit pouze výslovným souhlasem osoby, o jejíž záznam nebo snímek se jedná nebo jejího zákonného zástupce (§ 9 písm. a) zákona č. 101/2000 Sb.). V této souvislosti si je však třeba klást otázku, kdo je v případě nezletilého dítěte oprávněn souhlas dát, aby takový právní úkon byl jednak platný, a jednak nebyl v rozporu se zájmem dítěte, jakožto objektivní a směrodatnou právní kategorií.

V případě zveřejnění osobních údajů dítěte za účelem zprostředkování náhradní rodinné péče nelze akceptovat souhlas ke zveřejnění osobních údajů udělený zákonným zástupcem dítěte, neboť sama okolnost, že se pro takové dítě zprostředkovává náhradní rodinná péče, může vyplývat z faktu, že rodiče těchto dětí neplní své zákonné povinnosti. Udělení platného souhlasu tak brání hrozba střetu zájmů mezi zákonným zástupcem a dítětem. V těchto specifických případech jsou totiž zájmy rodičů ve zřejmé kolizi se zájmy dítěte, zejména se zájmem dítěte na péči a výchově vlastních rodičů a zájmem dítěte na ochranu soukromí. Nutno podotknout, že dle zákona o rodině přitom postačí pouze hrozba kolize zájmů, přičemž ta je u dětí určených k náhradní rodinné péči dána téměř vždy. Souhlas zákonných zástupců tudíž v takových případech nelze pokládat za platný právní úkon ve smyslu občanského zákoníku, zákona o rodině a zákona o ochraně osobních údajů. Souhlas by mohl udělit jedině soudem ustanovený kolizní opatrovník, který bude dítě v otázce souhlasu ke zveřejnění osobních údajů zastupovat namísto zákonného zástupce (§ 37 a § 83 zákona o rodině). Pokud by souhlas ke zveřejnění osobních údajů dítěte zákonný zástupce udělil, podléhal by tento souhlas dále schválení soudu v souladu se zákonem o rodině, občanským zákoníkem a občanským soudním řádem. Pakliže by dal v takovém případě souhlas poručník dítěte, jeho souhlas by rovněž podléhal schválení soudem, neboť se jedná o podstatnou záležitost dítěte. Souhlas samotného dítěte je třeba posuzovat individuálně i s ohledem na jeho volní a rozumovou vyspělost odpovídající jeho věku.

Zprostředkování náhradní rodinné péče představuje tak významný zásah do života dítěte a jeho rodiny, že vyhledávání vhodných pěstounů či osvojitelů musí provázet individuální přístup všech zainteresovaných aktérů (včetně osob pověřených k výkonu sociálně-právní ochrany dětí) ke každému jednotlivému případu. Vyhledávání dětí i žadatelů souvisí se shromažďováním a zpracováváním informací o nich, což je ku prospěchu celého procesu zprostředkování, protože pouze informovaní a připravení žadatelé a jejich důkladná znalost situace dítěte mohou zajistit kvalitní zprostředkování náhradní rodinné péče ze strany oprávněných subjektů. Vyhledávání vhodných osvojitelů nebo pěstounů pro dítě prostřednictvím zveřejňování a rychlého šíření informací o dětech, kterým je zprostředkovávána náhradní rodinná péče, mezi neomezené množství subjektů je nežádoucí a může mít za následek nevratné poškození identity, vztahů a vývoje života dítěte vůbec. Poskytování informací o dítěti má vycházet pouze ze zákonného rámce a prováděno musí být zákonnými prostředky, nebo-li má mít vždy velmi jasně popsany cíl a důvod a má být vždy zabezpečeno v součinnosti s orgánem, který zprostředkování provádí tak, aby byl zajištěn zákonný postup.

Vzhledem k výše uvedeným závěrům je třeba souhrnně konstatovat, že zveřejňování fotografií a dalších osobních údajů dětí na internetu či v jiných médiích za účelem zprostředkování náhradní rodinné péče je v rozporu se zákonem č. 101/2000 Sb. a nesplňuje základní podmínku přiměřenosti zpracování osobních údajů a je proto pro tyto účely nepřijatelné. Osobní údaje dítěte je možno vždy předávat nebo jinak zpřístupňovat pouze identifikovatelným a prověřeným zájemcům o náhradní rodinnou péči, kteří jsou krajským úřadem nebo MPSV vedeni v evidenci žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče. Při zpřístupňování osobních údajů dětí těmto žadatelům je nutno ze strany příslušných orgánů zajistit, aby i tyto osoby nakládaly se získanými údaji v souladu se zásadami pro ochranu osobních údajů.

PhDr. Miloslav Macela, v. r.
ředitel odboru rodiny a dávkových systémů